

Instrukcja obsługi modelu innowacji

Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele!

Autorki innowacji:

**dr Emilia Aksamit
mgr Marta Giziewska**

Spis treści

1. Problem, na jaki odpowiada innowacja	3
2. Opis innowacji	5
3. Użytkownicy i odbiorcy innowacji	8
4. Jak pracować z innowacją	12
5. Oczekiwane efekty	15
6. Opinie wychowawców, nauczycieli i specjalistów szkolnych	17
7. Lapbooki wykonane przez Uczestników i Uczestniczki zajęć	20

1. Problem, na jaki odpowiada innowacja

Innowacja stanowi odpowiedź na niski poziom kompetencji uczniów klas 4-8 w obszarze planowania samorealizacji, rozpoznawania własnych zasobów, sprawczości i pozytywnego obrazu siebie niezbędnych do definiowania własnych potrzeb oraz poznawania sposobów ich realizacji.

Problem dotyczy dzieci i młodzieży realizujących naukę na drugim etapie edukacyjnym. Ministerstwo Edukacji i Nauki (dane za okres 2020/2021) wskazuje, że dzieci uczęszczających do klas IV-VIII jest w Polsce ok. 1 998 280.

Innowacja **Masz tę moc! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele!** stanowi rozwiązanie skierowane do wszystkich nauczycieli i specjalistów szkolnych, którzy chcą zwiększać kompetencje uczniów i uczennic klas 4-8 w obszarach:

- planowania samorealizacji,
- rozpoznawania własnych zasobów,
- wzmacniania sprawczości,
- budowania pozytywnego obrazu siebie,
- definiowania własnych potrzeb,
- poznawania sposobów realizacji tych potrzeb.

Ponadto inspiracją do powstania innowacji **Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele!** były doświadczenia i obserwacje gromadzone każdego dnia naszej pracy z dziećmi i młodzieżą, a także dane o pogarszającym się z roku na rok stanie psychicznym młodzieży. Autorkami kierowała chęć znalezienia odpowiedzi dla aktualnych potrzeb dzieci i młodzieży w wieku szkolnym związanych z rozwojem umiejętności życiowych i samoświadomości. Dane o pogarszającym się z roku na rok stanie psychicznym młodzieży były alarmujące jeszcze przed sytuacją pandemiczną, m.in. Raport CBOS Młodzież 2016, Raport NIK Przeciwdziałanie zaburzeniom psychicznym u dzieci i młodzieży 2017, Monitorowanie zachowań ryzykownych, zachowań nałogowych i problemów zdrowia psychicznego 15-letniej młodzieży 2017, Zdrowie psychiczne młodzieży. Raport z badań 2018. Ostatnie lata pogłębiły tę niekorzystną sytuację poprzez wyizolowanie młodzieży ze sfery funkcjonowania społecznego, w szczególności ze środowiska szkolnego, rówieśniczego, rodzinnego. Pandemia przyczyniła się do nagłośnienia lekceważonego od wielu lat tematu. Wśród młodzieży

zauważalny jest wzrostu depresji, stanów lękowych, zaburzeń odżywiania, zachowań autodestrukcyjnych, w tym prób samobójczych. Dane z raportu na temat zdrowia psychicznego uczniów z perspektywy nauczycieli donoszą, że uczniowie mają niskie poczucie własnej wartości, źle odnajdują się w relacjach rówieśniczych, nie mają zaufania do nauczycieli i cierpią z powodu braku zainteresowania swoich rodziców. Co więcej, to szkoła i obowiązujące w niej reguły, emocje i stres, wielokrotnie są bezpośrednią przyczyną, lub powodem nasilenia problemów psychicznych uczniów i uczennic. Badania te wskazują równocześnie na brak profesjonalnej pomocy psychologicznej i specjalistycznej w polskich szkołach (Fundacja Szkoła z Klasą, 2021). Zbliżone dane znajdujemy również w innych raportach, np. „Jak wspierać uczniów po roku epidemii? Wyzwania i rekomendacje dla wychowania, profilaktyki i zdrowia psychicznego, 2021”, „Raport o stanie zdrowia psychicznego uczennic i uczniów, 2021”.

Współczesność wiążąca się z nieustannymi przemianami życia społecznego stawia młodzież przed wyzwaniami wymagającymi od nich zróżnicowanych kompetencji. Odnalezienie się w tak zmiennej, płynnej oraz niejednoznacznej rzeczywistości może nastroczać wielu problemów. Ogromne tempo życia nie daje szans na stopniowe, bezpieczne dla psychiki młodego człowieka, osvajanie się ze zmianami oraz powolne odkrywanie właściwych strategii działania (Biedroń, 2017). Specjaliści z zakresu psychiatrii, psychologii czy pedagogiki alarmują, że stan zdrowia psychicznego współczesnej młodzieży jest niepokojący. Coraz więcej uczniów i uczennic w polskich szkołach boryka się z problemami, które są na tyle poważne, że potrzebują skonsultować się ze specjalistami – psychologami i psychiatrami (Raport o stanie zdrowia psychicznego uczennic i uczniów, 2021). Obecnie uczniowie mają możliwość korzystania z udzielanej im w szkołach pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w ramach której zazwyczaj zapewniane są zajęcia z psychologiem, pedagogiem szkolnym, pedagogiem specjalnym, logopedą. Niestety, najnowsze badania wskazują na brak profesjonalnej pomocy psychologicznej i specjalistycznej w polskich szkołach (Fundacja Szkoła z Klasą, 2021). Konsekwencją braku lub niewystarczającej liczby zajęć wspierających rozwój psychospołeczny jest konieczność korzystania z pomocy terapeutycznej poza placówkami szkolnymi oraz uczęszczanie na terapie prywatne.

Innowacja Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele! z powodzeniem może zostać wykorzystana i wdrażana przez nauczycieli i specjalistów szkolnych poszukujących rozwiązań dążących do wzmocnienia zdrowie i stanu psychicznego uczniów i uczennic. Bazując na motywacji

wewnętrznej uczniów i uczennic, celem podejmowanych działań jest wzmocnienie kompetencji uczniów klas 4-8 w obszarze planowania samorealizacji, rozpoznawania własnych zasobów, sprawczości i pozytywnego obrazu siebie niezbędnych do definiowania własnych potrzeb oraz poznawania sposobów ich realizacji. Kluczowym problemem nauczycieli jest brak narzędzi i pomocy pozwalających kształtować te umiejętności, co przekłada się na niewystarczającą pomoc w zakresie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego wychowanka. Współczesny nauczyciel powinien posiadać szeroki zakres wiedzy z obszaru wiedzy psychologicznej i pedagogicznej, pozwalający mu znaleźć kontekst teoretyczny do działań diagnostycznych, dydaktycznych i wychowawczych. Nie można wyobrazić sobie profesjonalnej działalności edukacyjnej nauczyciela bez przywołanych kompetencji (W. Strykowski, 2005). w publikacji *Profilaktyka w szkole. Stan i rekomendacje dla systemu oddziaływań profilaktycznych w Polsce* (2019), Robert Porzak prezentuje wyniki badań wskazujące, że działania profilaktyczne w Polsce są prowadzone przede wszystkim jako krótkoterminowe interwencje oparte na pracy nauczycieli, wdrażających profilaktykę w trakcie zajęć wychowawczych (s. 214). Na polskim rynku można znaleźć rekomendowane programy z zakresu profilaktyki uniwersalnej oparte na wiedzy, np. *Archipelag skarbów*, *Apteczka pierwszej pomocy emocjonalnej*, *Spójrz inaczej*, jednak nie stanowią one odpowiedzi dla aktualnych potrzeb dzieci i młodzieży, są odpłatne (średni koszt to 5 tysięcy złotych), a ich dostępność jest ograniczona ze względu na liczbę trenerów. **Nasza innowacja stanowi odpowiedź dla aktualnych potrzeb dzieci i młodzieży w wieku szkolnym (opisanych m.in. w raportach Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, 2020, 2018) oraz wynikających z danych, które zebraliśmy w prowadzonych wywiadach, jak i z naszych obserwacji jako badaczek i praktyczek edukacyjnych.**

2. Opis innowacji

Model innowacji **Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele!** zbudowany jest na koncepcji Kazein, czyli Metodzie Małych Kroków, wywodzącej się z Japonii i dotyczącej stylu życia, ponieważ jest procesem ciągłego doskonalenia poprzez stopniowe, systematyczne i ciągłe wprowadzanie niewielkich zmian – małych kroków. Model innowacji mieści się w wymiarze profilaktyki uniwersalnej opartej na wiedzy. w ramach działań najskuteczniejszej formy profilaktyki uniwersalnej wyróżnia się obszar związany z rozwijaniem umiejętności życiowych (ang. life skills training) (A. Barczykowska, S. Dzierżyńska-Breś, 2013). Główne założenie tego obszaru dotyczy

działań skierowanych do dzieci i młodzieży polegających na nauce określonych umiejętności życiowych, które umożliwiają realizację osobistych celów i satysfakcjonujące zaspokojenie potrzeb okresu dojrzewania. Nasz model innowacji bazując na wewnętrznych potrzebach i motywacjach dzieci i młodzieży tworzy przestrzeń do nabycia takiego zestawu umiejętności, który poprzez wzmacnianie sprawczości ucznia będzie rozwijał jego umiejętności życiowe oraz samoświadomość.

Realizacja zaplanowanych tematów opiera się na trzech krokach innowacji:

- Marz!
- Odkrywaj!
- Ustalaj Cele!

które zostały zaplanowane na 7 spotkań (jednostek lekcyjnych = 45 minut). Jedynie scenariusz 3 przewidziany jest na dwie jednostki lekcyjne.

- **Krok 1. Marz** – dotyczy opisanie przez uczniów i uczennice swoich marzeń, czyli tego co jest dla nich ważne, co wzmacnia ich motywację wewnętrzną, czego pragną.
- **Krok 2. Odkrywaj** – pozwala przyrzeć się, po określeniu marzeń, cechom, mocnym stronom, umiejętnościom, które mogą okazać się pomocne w realizacji wskazanych marzeń.
- **Krok 3. Ustalaj Cele** – pozwala określić konkretne działania prowadzące do realizacji marzeń. Realizacja opierać się będzie na zasadzie małych kroków z uwzględnieniem własnych mocnych stron.

Taki schemat pozwala budować podmiotowość i sprawczość uczniów i uczennic, wzmacnia poczucie wartości i wiary we własne możliwości i sprzyja motywacji wewnętrznej. Wzmacnianie samooceny, sprawczości, wiary we własne siły, własnej mocy, pomoc w poznawaniu siebie, swoich mocnych stron, potencjałów i umiejętności planowania działań pozwalających realizować marzenia, pozytywnie wpłynie na zmniejszenie poczucia beznadziejności, bezradności, bezsensowności. Praca w schemacie trzech kroków: **Marz**, **Odkrywaj**, **Ustalaj Cele** pozwala wyjść od tego, co ważne dla dziecka: potrzeb, marzeń, pragnień, dążeń. Krok 1 – **Marz** stanowi bazę dla kroku 2 – **Odkrywaj**, opartego na poznawaniu swoich mocnych stron, umiejętności, kompetencji, które mogą okazać się pomocne w realizacji marzeń i nie tylko. w tej przestrzeni uczniowie i uczennice będą mogli uzyskać pozytywną informację zwrotną od nauczyciela/specjalisty, klasy,

rodziców i samodzielnie zbudować zbiór swoich mocnych stron odkrywanych w relacji z innymi, w odniesieniu do konkretnych doświadczeń. Krok 3 – ustalaj Cele pozwoli spiąć ze sobą wymiar marzeń i kompetencji oraz ustalić plan działania, małe kroki, cele do realizacji marzeń.

Model innowacji Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele! uwzględnia następujące tematy:

1. **Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele!;**
2. **Moc samorozwoju;**
3. **Warto mieć marzenia;**
4. **Odkrywam swoje mocne strony;**
5. **Ustalam cele;**
6. **Realizuję zadania;**
7. **Mam tę moc.**

Produktami innowacji są:

- pakiet siedmiu scenariuszy dla użytkowników wraz z instrukcją;
- pakiet autorskich produktów dla odbiorców, w skład których wchodzi: instrukcja prowadząca uczniów i uczennice przez cały cykl realizacji innowacji oraz lapbook do personalizacji w czasie zajęć projektowych. Elementami tworzącymi lapbooka są wkładki przypisane do każdego tematu: Moje marzenie, Nasze hasło, Wehikuł czasu – ja w 2035 roku, Mapa marzeń, Peleryna supermocy, Karty supermocy, Plansza z drogowskazami, Wyzwania samorozwojowe, Puchar supermocy.

Wykorzystując metody testowania zbadaliśmy czy poziom kompetencji naszych odbiorców w obszarze planowania samorealizacji, rozpoznawania własnych zasobów, sprawczości i pozytywnego obrazu siebie niezbędnych do definiowania i realizacji własnych potrzeb zmienił się i w jaki sposób. Do tego zadania wykorzystaliśmy wystandaryzowaną Skalę Samooceny SES M. Rosenberga w polskiej adaptacji I. Dzwonkowskiej, K. Lachowicz-Tabaczek i M. Łaguny oraz ogólnodostępny test Moja wiara w siebie (źródło: <https://ckziu.waw.pl/wp-content/uploads/TEST-Moja-wiara-w-siebie.pdf>). Uzyskane, w procesie testowania Skalę Samooceny SES, wyniki wskazały, że w badanej grupie nastąpiła średnia poprawa samooceny o minimum 15%. 90 % (N=18)

Odbiorców innowacji, uzyskało w pomiarze post-testem wyniki wyższe od wyników wyjściowych. Warto podkreślić, że aż 80 % ($N=16$) Odbiorców, na skali stenowej podniosło, w pomiarze post-testem, poziom samooceny przynajmniej o 1 sten. Test Moja wiara w siebie pozwolił ocenić poziom kompetencji uczniów klas 4-8 w obszarze planowania samorealizacji, rozpoznawania własnych zasobów, sprawczości i pozytywnego obrazu siebie niezbędnych do definiowania własnych potrzeb oraz poznawania sposobów ich realizacji. w badanej grupie nastąpiła średnia poprawa wiary we własne możliwości o minimum 15%. 95 % ($N=19$) Odbiorców innowacji uzyskało, w pomiarze post-testem, wyniki wyższe od wyników wyjściowych. 55% ($N=11$) Badanych wykazało przyrost wartości wiary w siebie powyżej 30 % poziomu wyjściowego.

3. Użytkownicy i odbiorcy innowacji

Odbiorcami innowacji **Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele! są uczniowie klas 4-8, którzy znajdują się w szczególnym okresie, pomiędzy dzieciństwem a dorosłością. Okresie, w którym doświadczają szeregu zmian w wymiarze fizycznym, emocjonalnym, psychicznym, społecznym, kulturowym (Raport Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, Negatywne doświadczenia młodzieży w trakcie pandemii, 2020)**. Bycie współczesnym nastolatkiem nie jest łatwe ze względu na dokonujące się zmiany w jego życiu oraz doświadczane przemiany życia społecznego. Przekłada się to na poczucie braku bezpieczeństwa oraz braku stałości. Młody człowiek doświadcza wielu intensywnych uczuć. z jednej strony ciekawości, radości, energii, a z drugiej strony lęku, niepokoju, złości, niezgody. Zmienność nastrojów towarzyszy okresowi kształtowania się tożsamości i poszukiwania własnego ja. Niekiedy nastolatki czują się osamotnieni i pozbawieni wsparcia w tym ważnym dla siebie czasie.

Manifestowana odrębność lub pewność siebie nastolatka bywa niejednokrotnie fasadą, za którą skrywa się lęk, zagubienie, smutek, osamotnienie, bezradność, ale też gniew, wściekłość. Françoise Dolto (1996), francuska psychoanalityczka, określa sytuację nastolatka jako Komplex Homara. Rozumie poprzez to, że podobnie jak homar w okresie wzrostu i zmiany pancerza jest bezbronny i narażony na atak, tak dziecko w okresie dojrzewania jest narażone na liczne zagrożenia – narkotyki, przemoc, nadużycia seksualne, próby samobójcze i inne. Dynamiczność dokonujących się zmian widoczna jest we wszystkich płaszczyznach rozwoju. Początkowo najbardziej widoczne są zmiany w rozwoju biologicznym, później zasadnicze znaczenie odgrywają jakościowe zmiany

dotyczące sposobu przeżywania, myślenia. Zmiany te są ze sobą ściśle powiązane i stawiają one młodzież w sytuacji licznych dylematów. **Pozostawienie nastolatka samego sobie w tej sytuacji niejednokrotnie skutkuje wybieraniem przez niego rozwiązań „ucieczkowych”, m.in. używek, prób samobójczych, czy samobójstw (Arseniuk, 2015).**

Młodzież stanowi kategorię społeczną, w której znajdują odbicie najważniejsze procesy społeczne typowe dla stanu społeczeństwa. Wynika to z jej dwóch cech charakterystycznych: 1) jest bardziej chłonna na innowacje i nowości, zarówno w sferze wartości, ideologii, przemian obyczajowych, jak i technologii, ale także łatwiej się adaptuje do nowych sytuacji; 2) równocześnie wykazuje większą wrażliwość na dokonujące się zmiany, a często pada ofiarą zmian systemowych, np. edukacyjnych czy ekonomicznych (Nieżgoda, 2014). M. Szczepański uznaje, że w warunkach nowoczesnego społeczeństwa kluczowa jest orientacja na przyszłość, a młodzież charakteryzuje się tym, co jest wspólne dla danego społeczeństwa oraz tym, co jest szczegółowe dla swojego pokolenia (za: Surina, 2018). Sprostanie wymaganiom stawianym przez aspekty społecznego wizerunku młodzieży może okazać się trudnością.

Okres adolescencji uznaje się za krytyczny ze względu na zwiększone ryzyko zaburzeń o podłożu psychicznym oraz rozwój i utrwalanie korzystnych lub niekorzystnych zachowań zdrowotnych. Odpowiednie inwestowanie w zdrowie młodzieży warunkuje dalsze funkcjonowanie społeczeństwa, nawet w perspektywie kilkudziesięciu lat (za: Mazur, 2018). Problemy związane ze zdrowiem psychicznym mogą mieć formę zaburzeń psychicznych (powodujących cierpienie lub osłabienie, będących czymś więcej niż ogólnie przyjętą formą reakcji na konkretne wydarzenie i stanowiące przejaw dysfunkcji psychicznej), albo też trudności w jakiegokolwiek sferze funkcjonowania psychospołecznego (emocjonalnej, behawioralnej, poznawczej czy społecznej) (Tabak, 2014).

Z kolei użytkownikami innowacji Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele! są nauczyciele oraz specjaliści pracujący z uczniami i uczennicami uczęszczającymi do klas 4-8 szkoły podstawowej. Raport „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2019/2020” opracowany przez GUS wskazuje, że ogółem nauczycieli zatrudnionych w pełnym lub niepełnym wymiarze godzinowym w Polsce jest 513868 (2020). Zawód nauczyciela, który często niesłusznie kojarzy się wyłącznie

z przekazywaniem wiedzy, obliguje osoby go wykonujące do spełniania ważnych postulatów. Maria Balsamska zauważa, że pracę nauczyciela można interpretować, jako swego rodzaju służbę – uczniowi, rodzicowi oraz całemu społeczeństwu. Choć zawód ten niekoniecznie wiąże się z satysfakcją finansową, lub w ogóle z pewnością zatrudnienia w zawodzie, a napotykanne trudności wychowawcze z każdym rokiem szkolnym są poważniejsze, to praca ta jest traktowana, jako pasja. Wybierana świadomie. Nauczyciel jest źródłem wartości, wiedzy, doświadczeń. „Nauczycielem się JEST... a nie tylko BYWA” (Balsamska, 2005, s.1). Nauczyciel XXI wieku to osoba nie tylko przekazująca uczniom wiedzę, ale ucząca ich, jak się uczyć i jak żyć we współczesnym świecie, a także tego, jakimi wartościami się kierować w życiu, gdyż zmienność jest paradoksalnie najbardziej stałym elementem otoczenia (Leśniewska, 2016). Dlatego też nauczyciel, jako użytkownik innowacji, stanowi jej ważny element, gdyż kształtuje swojego wychowanka i pomaga uczniowi nabyć kompetencje w obszarze planowania samorealizacji, rozpoznawania własnych zasobów, sprawczości i pozytywnego obrazu siebie niezbędnych do definiowania własnych potrzeb oraz poznawania sposobów ich realizacji.

Karta Nauczyciela, najważniejszy dokument regulujący warunki i zasady pracy nauczyciela, akcentuje unikatową wartość zawodu przypisując mu rangę społeczną. Dokument ten określa obowiązki nauczyciela, do których należą:

- rzetelne realizowanie zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, przypisanych do zajmowanego stanowiska; ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku zapewnienia uczniom bezpieczeństwa podczas zajęć zorganizowanych przez szkołę;
- wspieranie każdego ucznia w jego rozwoju;
- dążenie do pełni własnego rozwoju osobistego;
- doskonalenie się na gruncie zawodowym, zgodnie z potrzebami szkoły;
- kształcenie i wychowywanie młodzieży w umiłowaniu Ojczyzny oraz poszanowaniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka (Dz. U. 1982 Nr 3 poz. 19).

Wyszczególnione zasady są filarami ukazującymi przekrój obowiązków nauczyciela. Od sumiennego wykonywania powierzonych zadań poprzez własny rozwój, aż po propagowanie patriotyzmu.

Nauczyciel musi posiadać kompetencje wpisujące się w obszary jego pracy, czyli merytoryczne (jako ekspert i doradca przedmiotowy w zakresie nauczanego przedmiotu), dydaktyczno-metodyczne (jako ekspert i doradca dydaktyczny w zakresie dostosowania metod i technik nauczania oraz uczenia się) oraz wychowawcze (jako doradca wychowawczy i życiowy w zakresie oddziaływania na uczniów, komunikacji i nawiązywania relacji, czy rozwiązywania problemów rozwojowych wychowanków) (Strykowski, 2005). Ich wzajemne przenikanie się podkreśla znaczenie wykonywanej pracy oraz odpowiedzialność. Ujmowanie zawodu nauczyciela wyłącznie z perspektywy edukatora i osoby przekazującej wiedzę jest niekompletne. Ograniczanie się jedynie do wycinkowego definiowania umniejsza rangę pracy nauczyciela. Osobę nauczyciela powinno się interpretować jako ostoję i fundament szkoły.

Istotną potrzebą nauczyciela jest dysponowanie narzędziami i pomocami pozwalającymi kształtować u uczniów i uczennic kompetencje w obszarze planowania samorealizacji, rozpoznawania własnych zasobów, sprawczości i pozytywnego obrazu siebie niezbędnych do definiowania własnych potrzeb oraz poznawania sposobów ich realizacji. Współczesny świat wymaga innego podejścia do nauczania i wychowania, niż było to nawet 20 lat temu. Dynamiczny rozwój technologii, dokonujące się zmiany wartości moralnych i etycznych oraz coraz szybsze tempo życia powodują, że nauczyciel nie może ograniczyć się do przekazywania informacji. **Jego rola we współczesnym procesie edukacji jest znacznie szersza: powinien umieć rozwijać umiejętności uczniów, które pozwolą im na samodzielne zdobywanie wiedzy, dbać o ich kreatywność i twórcze myślenie, być liderem zespołu, kierującym indywidualnymi ścieżkami edukacyjnymi swoich podopiecznych (Janus, 2017). Niewątpliwie nauczyciele potrzebują większej ilości narzędzi i pomocy aktywizujących ucznia w taki sposób, aby każdy uczący się miał możliwość uwzględnienia własnych celów i zapewnione poczucie sukcesu (Dytfeld, Smółka, 2015).**

Pedagodzy zauważają, że wraz ze zmianami XXI wieku wyraźnie uwidacznia się kryzys tożsamości człowieka. Podstawy tego kryzysu tkwią w jego mentalności, w której dominuje postawa „konsumenta-kredytobiorcy” o niezaspokojonej chęci zwiększania ilości posiadanych dóbr, nastawionego na nieustanne podnoszenie jakości swojego życia, co skutkuje tym, że młody człowiek bardziej identyfikuje się z zapożyczonymi „tożsamościami”, a nie posiada własnego wewnętrznego systemu przekonań, wartości i postaw. Przed nauczycielami staje ogromne

wyzwanie, jakim jest zwrócenie się ku funkcjonalnemu modelowi edukacji, w którym istotną rolę odgrywają zarówno racjonalne myślenie, jak i przeżycie, kreatywność, komunikacja, odpowiedzialność i autonomia (Kuleczka, Skierska-Pięta, 2011). Porzucenie tradycyjnych form edukacji przez nauczycieli następuje stopniowo, jednakże zbyt wolno. Przyczyną tego stanu rzeczy może być brak dostępności metod, narzędzi i pomocy, aby w skuteczny i owocny sposób wprowadzać bardziej postępową formę kształcenia, opierającą się na indywidualizacji, wolności, samorealizacji oraz samostanowieniu zarówno nauczycieli, jak i uczniów (Śliwerski, 1996).

4. Jak pracować z innowacją

Model innowacji został opracowany tak, aby w sposób kompleksowy przeprowadzić uczniów i uczennice przez cały cykl innowacji. Każdy uczeń i każda uczennica jest twórcą/twórczynią własnego spersonalizowanego lapbooka, który, podczas kolejnych spotkań, doskonalili kształtowane umiejętności oraz przybliżyli ich do realizacji własnych marzeń. Poszczególne tematy prezentują się w następujący sposób i uwzględniają takie treści jak:

1. **Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj cele!**

Temat realizowany z wykorzystaniem: lapbooka (okładki lapbooka, spisu treści i instrukcji do lapbooka). Celem jest zapoznanie uczniów i uczennic z modelem innowacji **Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele!** w trakcie tych zajęć uczniowie i uczennice dowiedzą się w jaki sposób przebiegać będą lekcje, poznają ich harmonogram oraz podstawowe zasady, założenia i cele modelu innowacji.

2. **Moc samorozwoju**

Temat realizowany z wykorzystaniem wkładki do lapbooka nr 1 – Moje Marzenie. Celem jest wzmocnienie pozytywnego myślenia uczniów o samorozwoju i jego istotności w życiu człowieka. W trakcie tych zajęć, uczniowie i uczennice poprzez próbę zdefiniowania własnego marzenia, będą mogli dokonać autorefleksji nad swoimi priorytetami, a wykonując przewidziane podczas zajęć zadania, wzmocnić poczucie własnej sprawczości.

3. **Warto mieć marzenia**

Temat realizowany z wykorzystaniem wkładki do lapbooka nr 2 – Nasze hasło; Wkładki nr 3 – Wehikuł czasu – ja w 2035 roku; Wkładki nr 4 – Mapa marzeń. Celem jest rozwój motywacji wewnętrznej uczniów i uczennic do samorozwoju w oparciu o ich marzenia. w trakcie tych zajęć ich uczestnicy i uczestniczki przeniesieni zostaną do roku 2035, gdzie będą mogli przyjrzeć się sobie w przyszłości i na podstawie tej refleksji zaprojektować mapę marzeń, która pomoże rozpoznać potencjalne wyzwania, trudności oraz osiągnąć wyznaczony cel. Te zajęcia przewidziane są na dwie standardowe lekcje (2x45 minut).

4. **Odkrywam swoje mocne strony**

Temat realizowany z wykorzystaniem wkładki do lapbooka nr 5 – Karty supermocy i nr 6 – Peleryna supermocy. Celem jest wzmocnienie samooceny i samoświadomości uczniów i uczennic poprzez odkrywanie ich zasobów. Podczas zajęć uczestnicy i uczestniczki będą mogli rozpoznać swoje zasoby, zarówno w wyniku autorefleksji podczas pracy z kartami mocy, jak i podczas zadania z peleryną supermocy, która będzie uzupełniana mocnymi stronami dziecka dostrzeżonymi przez innych.

5. **Ustaliam cele**

Temat realizowany z wykorzystaniem wkładki do lapbooka nr 5 – Plansza z drogowskazami. Celem jest zdefiniowanie celów prowadzących uczniów i uczennice do wybranego marzenia oraz zaplanowanie realizacji tego procesu w oparciu o Metodę Małych Kroków. w trakcie tych zajęć uczniowie i uczennice poznają założenia wykorzystywanej metody, wspólnie z nauczycielem przeanalizują przykłady odnoszące się do życia szkolnego oraz zaplanują własną ścieżkę prowadzącą ich do realizacji obranego celu zbudowaną z małych kroków.

6. **Realizuję zadania**

Temat realizowany z wykorzystaniem wkładki do lapbooka nr 6 – Wyzwania samorozwojowe. Celem jest realizacja marzeń uczniów i uczennic w oparciu o wyznaczone sobie działania będące wyzwaniami samorozwojowymi. w trakcie tych zajęć uczniowie i uczennice będą mieli możliwość podjęcia dyskusji dotyczącej kwestii czym jest i czemu służy wyzwanie (challenge),

a także rozplanuję realizację własnego marzenia na zasadzie stawiania sobie wyzwań samorozwojowych.

7. Mam tę moc!

Temat realizowany z wykorzystaniem wkładki do lapbooka nr – 7 Puchar supermocy. Celem jest dokonanie analizy realizacji innowacji oraz podsumowanie zajęć i zebranie informacji zwrotnej od uczniów i uczennic poprzez zastosowanie dyskusji włączającej i zachęcającej wszystkich do wypowiedzenia się. Uczniowie i uczennice otrzymują zwycięski puchar symbolizujący ich moc, którą zdobyli bądź udoskonaili w trakcie działań związanych z realizacją innowacji.

Zajęcia mogą być przeprowadzane w formie warsztatów, np. podczas jednego dnia w świetlicy szkolnej lub w szerszej przestrzeni czasowej, np. podczas cotygodniowej godziny lekcyjnej. Można również zdecydować o przeprowadzeniu jednego z proponowanych w modelu innowacji tematów, np. podczas nieoczekiwanego zastępstwa. Pomocne w tym zadaniu są szczegółowo opracowane scenariusze zajęć oraz materiały dydaktyczne (lapbook i wkładki do lapbooka), które celowo przygotowane są w czarno-białych kolorach. Dzięki temu nauczyciele i specjaliści szkolni mają możliwość łatwego powielania i upowszechniania tych materiałów, a kreatywność dzieci jest pobudzana bez narzucania wzorców kolorystycznych.

W celu ułatwienia użytkownika scenariuszy wykorzystane zostały symbole graficzne, które pozwalają w prosty i szybki sposób odnaleźć konkretny fragment, punkt czy zadanie. To zdecydowanie jedna z tych cech, która wyróżnia scenariusze. Każdy scenariusz został opracowany z zachowaniem jednolitego schematu ułatwiającego odnalezienie się w pracy oraz przygotowaniu się do zajęć. Na wstępie prezentowany jest temat zajęć oraz numer i nazwa wkładki do lapbooka, które będą wykorzystywane na zajęciach. Następnie prezentowana jest istota realizowanego tematu, czyli cel główny oraz cele szczegółowe. Scenariusze zostały dostosowane do zajęć prowadzonych w szkołach i swoim zakresem obejmują jednostkę lekcyjną równą 45 minut. Wyróżnia je to, że przewidują zarówno pracę angażującą całą klasę, jak i każdego ucznia i uczennicę indywidualnie.

Zajęcia rozpoczynają się pomysłowym przywitaniem w uczniami i uczennicami, następnie realizowane są ćwiczeń – przy czym należy zaznaczyć, że proponowane przez nas scenariusze ograniczają się do dwóch zadań, aby zapewnić uczniom i uczennicom przestrzeń i czas do zastanowienia się, zapanowania, analizy, refleksji oraz pozwolić na kreatywność, inicjatywę i śmiałość działania. Miłym akcentem jest zakończenie zajęć nawiązujące do zrealizowanego tematu. w scenariuszach znajdują się instrukcje dla uczniów i uczennic, a także pomysły i porady prezentujące alternatywne rozwiązania danego ćwiczenia. Jako autorki pozostawiamy również użytkownikom przestrzeń na własne pomysły i dokonanie modyfikacji ćwiczeń, które wynikają z potrzeb i sytuacji grupy, z którą pracują. Na marginesach scenariuszy zostało przewidziane miejsce na notatki, które można wykorzystać w trakcie przygotowania do zajęć czy też podczas lekcji zapisując spostrzeżenia i przemyślenia. Przy planowaniu scenariuszy starano się zachować pewną elastyczność, która pozwoli np. wybrać ćwiczenia, które nauczyciel/specjalista uzna za najistotniejsze w pracy z zespołem klasowym czy też, na podział tematu na dwie jednostki lekcyjne.

Innowacja pomoże zadbać o pozytywną atmosferę w czasie lekcji, zintegrować zespół klasowy oraz dać uczniom przestrzeń i swobodę do działania w wymiarze indywidualnym oraz grupowym. Na końcu scenariusza znajduje się sekcja Piórniki, która stanowi rozszerzenie teoretyczne realizowanego zakresu tematycznego oraz wskazuje potencjalne źródła naukowe nawiązujące do danych treści.

Zaplanowane zajęcia wyróżniają się kreatywnością, oryginalnością i nieszablonowym podejściem do zadań, dlatego do ich realizacji niezbędne będą pomoce i przybory (kleje, kredki, spinacze, wstążki, pisaki itp.). **Nie musisz wszystkiego organizować samodzielnie, ponieważ uczniowie i uczennice mogą korzystać z własnych zasobów.**

5. Oczekiwane efekty

Przedstawiana innowacja **Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj Cele!** ma na celu rozwój kompetencji uczniów klas 4-8 w obszarze planowania samorealizacji, uzyskanie umiejętności rozpoznawania własnych zasobów, wzmocnienie sprawczości i pozytywnego obrazu siebie niezbędnych do definiowania własnych potrzeb oraz poznawania sposobów ich realizacji. Model wykorzystuje gotowy pakiet opracowanych zajęć rozwijających w grupie uczniów i uczennic klas 4-8

zdefiniowane w celu innowacji kompetencje. Kluczowe wnioski odnoszące się do modelu innowacji przedstawiamy poniżej.

Z danych zebranych w grupie Użytkowników (nauczycieli) można wnioskować, że:

- materiały udostępnione Użytkownikom do oceny uzyskały bardzo pozytywne recenzje i zostały odebrane z entuzjazmem;
- projektowana innowacja stanowi odpowiedź na aktualne potrzeby dzieci i młodzieży;
- przygotowane scenariusze są czytelne i funkcjonalne;
- zaproponowane treści i cele zajęć są spójne;
- w zaprojektowanych scenariuszach wykorzystana została wielość form i metod dydaktycznych, aktywizujących uczniów;
- zaproponowane ćwiczenia pozwalają wzmacniać poczucie własnej wartości i sprawczości uczniów, tworzą przestrzeń do ich autorefleksji i ekspresji;
- lapbook ma czytelną i spójną formę;
- wkładki do lapbooka sprzyjają rozwojowi kreatywności uczniów i uczennic, nie ograniczają i nie narzucają rozwiązań;
- koncepcja innowacji bazuje na pozytywach uczniów, pracy na ich zasobach;
- czarno-biała struktura lapbooka sprzyja jego upowszechnianiu – łatwo można kserować materiał;
- nauczyciel, bazując na scenariuszach, nie musi za dużo się przygotowywać do przeprowadzenia lekcji;
- jest wiele przestrzeni w ramach których można wykorzystać projektowany model innowacji, w tym: lekcje wychowawcze, zajęcia rewalidacyjne, zajęcia rozwijające kompetencje społeczno-emocjonalne, lekcje w ramach zastępstw oraz podczas pracy indywidualnej z uczniem/uczennicą;
- nauczyciel nie musi przechodzić specjalnych szkoleń/kursów aby korzystać z modelu innowacji w swojej codziennej pracy.

Z danych zebranych w grupie Odbiorców i Odbiorczyń można wnioskować, że:

- materiały udostępnione odbiorcom do oceny uzyskały bardzo pozytywne recenzje i zostały odebrane z entuzjazmem;

- w trakcie testowania uczniowie pracowali w różnym tempie i niektórym zabrakło czasu na dokładne wykonywanie zadań (głównie o charakterze plastycznym/manualnym);
- praca z lapbookiem była dla Uczniów ciekawym i angażującym zadaniem;
- dla większości wkładek do lapbooka Odbiorcy i Odbiorczynie innowacji wystawiali pozytywne oceny;
- Uczniowie i Uczennice wskazywali, że czują się dobrze myśląc o marzeniach i odkrywając swoje supermoce;
- dużo radości dawało Uczniom mówienie innym o ich zasobach;
- drogowskazy były zazwyczaj pomocne w ustaleniu drogi do osiągnięcia celu, pozwoliły sobie zwizualizować trudności i wyzwania, które mogą pojawić się na tej drodze;
- zadania były dla Uczniów zrozumiałe, zdarzały się pojedyncze prośby o doprecyzowanie czynności w pracy z wybraną wkładką do lapbooka;
- podczas zajęć panowała atmosfera otwartości i radości;
- Uczniowie i Uczennice podkreślali, że tego typu zajęcia są dla nich dużo lepsze, atrakcyjniejsze i ciekawsze od innych zajęć lekcyjnych;
- wszyscy Badani zadeklarowali, że chętnie wzięliby udział w kolejnych zajęciach o tej tematyce;
- podczas zajęć nie było stresu, Uczniowie i Uczennice nie obawiali się ocen i krytyki;
- lapbooki stworzone przez uczniów miały wyjątkowy charakter - były kolorowe, opisowe, pełne dodatkowo dorysowanych elementów. Każdy Uczeń miał możliwość wyrażenia siebie w lapbooku tak jak chciał;
- w oparciu o wyniki testowania ilościowego, bardzo niepokojący jest fakt, że tak duży odsetek Dzieci ma niską samoocenę. w odniesieniu do post-testu widzimy poprawę w poziomie samooceny i wiary w siebie, co wskazuje na skuteczność modelu innowacji, mimo to mamy poczucie i zarazem potrzebę dalszego wspierania tej grupy.

6. Opinie wychowawców, nauczycieli i specjalistów szkolnych

Poniżej prezentujemy kluczowe spostrzeżenia nauczycieli, którzy testowali nasz model innowacji. Wśród nich znajdują się wychowawcy klas, nauczyciele wychowania do życia w rodzinie oraz specjaliści szkolni.

„Tematyka zajęć, zaproponowana w testowanym modelu innowacji, wpisuje się głęboko w potrzeby dzieci i młodzieży w zakresie kształtowania kompetencji emocjonalnych i społecznych. Scenariusze zajęć zostały rzetelnie i z dokładnością opracowane (instrukcje do zadań, oprawa graficzna, pomysłowość w zakresie aktywizowania uczniów do działania) (...). Innowację można wykorzystać również do pracy indywidualnej – podczas zajęć rozwijających kompetencje społeczno-emocjonalne, rewalidacyjnych – dla podniesienia poczucia własnej wartości, wiary we własne możliwości, nauki dążenia do celu z zastosowaniem zasady małych kroków. Zajęcia prowadzone z uczniami o potrzebie kształcenia specjalnego wymagałyby dostosowania słownictwa (np. negocjować, kompromis, być elastycznym) lub dodatkowych objaśnień słownych, ze strony nauczyciela, w miarę potrzeb dzieci”.

Grażyna, rewalidatorka i nauczycielka współorganizująca kształcenie

„Obszar innowacji doskonale wpisuje się w tematykę Planu Pracy Wychowawczej, który przygotowałam dla mojej klasy. Przygotowane scenariusze cechuje przejrzystość i spójność. Komunikaty skierowane do uczniów są jasne, wskazówki do pracy nauczyciela zrozumiałe (...). Treści scenariuszy doskonale wpisują się w potrzeby młodych ludzi, którzy doskonałą komunikację z innymi, ośmielają się do samodzielnych wypowiedzi, mają możliwość aktywnego uczestnictwa podczas każdego ze spotkań. w dzisiejszych czasach uczniowie żyją tu i teraz, wszystko wokół nich dzieje się szybko, większość czasu spędzają w Internecie, dlatego bardzo ważną kwestią jest to, aby pokazać uczniom, że można się zatrzymać, zajrzeć w głąb siebie, uruchomić wspomnienia, zaplanować swoją przyszłość. Scenariusze zakładają właśnie takie “zatrzymanie się” młodego człowieka i w doskonały sposób uczą tego, jak być refleksyjnym. Udział w zajęciach, w ramach opisywanej innowacji, przygotowuje młodego człowieka do bycia odpowiedzialnym za swoją przyszłość (myślenie o swoich marzeniach, planach, stawianie celów)”.

Aleksandra, wychowawczyni klasy V, nauczycielka WDŻwR

„Na pewno wykorzystałabym testowany model innowacji w swojej pracy (psychologa). Pojęcia marzeń, celów, motywacji są ważne i zawsze warto o nich rozmawiać i przypominać o nich młodym ludziom, szkoła to nie tylko oceny”.

Agnieszka, psycholożka szkolna

„Scenariusze zajęć poruszają ważną tematykę w rozwoju dzieci i młodzieży. Każdy scenariusz zawiera szczegółowe informacje dotyczące przebiegu zajęć. Ponadto zajęcia uatrakcyjniła dołączony lapbook. Korzystając z zaproponowanych tematów do większości zadań jest możliwość wykonania ćwiczeń zawartych w lapbooku. Opracowanie graficzne zadań sprawia, że uczniowie chętniej sięgają po karty pracy (...). Uczniowie po pandemii mają wielki problem z motywacją do nauki, wspólnej zabawy. Dlatego też tak ważne jest, aby w szkole poprzez różnego rodzaju aktywności, pobudzić uczniów do samorozwoju, zwiększyć motywację. Zaproponowane scenariusze oraz dołączony lapbook bardzo uatrakcyjniła zajęcia o takiej tematyce”.

Joanna, pedagożka szkolna

7. Lapbooki wykonane przez Uczestników i Uczestniczki zajęć

Poniżej przedstawiamy zdjęcie lapbooków wykonanych przez Uczestników i Uczestniczki zajęć prowadzonych w ramach testowania modelu innowacji: Masz tę MOC! Marz! Odkrywaj! Ustalaj cele!

